

ΔΙΑΛΟΓΟΣ

Μαρτυρία εγκληματικής συμπεριφοράς

Η έκδοση και η κυκλοφορία του βιβλίου του Σωτήρη Δημητρίου, *Ουρανός απ' άλλους τόπους*, Πατάκη 2021, που παρουσιάστηκε στο *Books' Journal*, τχ. 126, είναι ένας συγγραφικός αλλά και εκδοτικός άθλος. Στις 577 σελίδες του βιβλίου αποτυπώνεται με τρόπο αζεπέραστο το προφορικό γλωσσικό ιδίωμα της Μουργκάνας, ή μάλλον της περιοχής πέρα απ' τον Καλαμά μέχρι το Αργυρόκαστρο. Με τα φωνήεντα να κυριαρχούν, με ένα χορευτικό ρυθμό στον προφορικό λόγο, σε αντίθεση με άλλες περιοχές της Ηπείρου, στις οποίες «σκοτώνουν» μέχρι εξαφανίσεως τα φωνήεντα, από τον προφορικό λόγο τους.

Συγχρόνως όμως το βιβλίο αυτό είναι μια προσφορά ανεκτίμητη για το τι ακριβώς συνέβη στα βουνά της Ελλάδος και κατά τη διάρκεια της κατοχής και κατά την εμφύλια διαμάχη των ετών 1946-1949. Είναι ένα έργο αναφοράς.

Στο βιβλίο κυριαρχεί –χωρίς μεγαλοστομίες και τη συνήθη δομή των συμβατικών βιβλίων– η τραγική μορφή της Μηλιούσως-Μηλιάς, της μητέρας της αφηγήτριας Αλέξως και γιαγιάς του συγγραφέα. Ο άντρας, χρόνια πρόεδρος της Πόβλας, του χωριού τους, ήταν διαρκώς απηχολημένος με τα κοινοτικά. Η γυναίκα του, η Μηλιά, με έξι κόρες και τελευταίο τον Τσιάβο, ήταν μια σπάνια άξια και προκομμένη γυναίκα, πλήρως αφοσιωμένη στο νοικοκυριό του σπιτιού της και στις φροντίδες της οικογένειας, που έπρεπε να επιβιώσουν με ησιόδειο τρόπο.

Ύστερα ήρθαν οι αντάρτες.

Αφηγείται η Αλέξω: «*Ξορνάστηκαν ο κόσμος με τους βρονκόλακους τους αντάρτες. Σκόπησαν σαν νουφρεκιωμένα πουλιά. Αυτοί δεν ήταν για τίποτε, μονάχα για το κακό.*»

Ο Σωτήρης Δημητρίου.

Δεν βρήκαν τον πρόεδρο του χωριού, συνέλαβαν τη γυναίκα του, τη Μηλιά.

Συνεχίζει η αφηγήτρια: «*Ποιος ξέρει τι μαρτούρια της έκαναν. Τις έκλεισαν τις γυναίκες στο κατώι του Λιάγκου. Τους έβαναν τον μασιά πουρωμένον στον γκιόξι και στο στόμα. Μας τάειπε με χρόνια η Χρυσάνθη του Λιάγκου που την είχαν απολύκουν. [...] Ω, παιδάκια μου, τους έλεγε, έχω έξι κοπέλες παντρεμένες και ανύπαντρες, [...] Κι αυτοί κοροϊδευαν που έκανε αράδα τον στανρό. Δεν αγγυμονήθηκαν κείνα τα δουλεμένα, τα τυραγισμένα χέρια;».*

Ότε ο τάφος της βρέθηκε... Την είχε γνωρίσει ο Λειώτης φιλόλογος Κώστας Τσαντίνης, που ο δάσκαλος πατέρας του μνημονεύεται τόσο συχνά στο βιβλίο. Προ πολλών ετών μου είπε ότι «*πιο γλυκομίλητη γυναίκα από τη μακαρίτισσα τη Μηλιούσω δεν γνώρισα στη ζωή μου.*»

Τη Μουργκάνα την οποίαν ελέγχουν στρατιωτικά, οι αντάρτες τη μεταβάλλουν σε «*Λαϊκή Δημοκρατία*». Αρχίζουν κατασχέσεις και πλιάτσικο των φτωχών χωρικών. Επιποτρατεύουν βιαίως ακόμα και ανήλικα αγόρια και κορίτσια. Πολλά σκοτώθηκαν στις πολύνεκρες και αιματηρές

μάχες της δύσβατης Μουργκάνας. Καταστρέφουν σπίτια και περιουσίες «*αντιφρονούντων*» και σκοτώνουν αράδα γυναίκες. Στη Λίστα, στο Τσαρακλιμάνη, στη Γλούστα, στο Λειά, στο Βαβούρι, στον Τοαμαντά, στην Πόβλα: «*Τ' ήξεραν οι γυναίκες, αγράμματες και ξυπόλυτες και ζόρκες.*» Τέτοιο κακό ο τόπος είχε να δει από το φλεγόμενο καλοκαίρι του 167 π.Χ. όταν οι Ρωμαϊκές Λεγεώνες του ύπατου Αιμίλιου Παύλου εδήψωσαν, ελεπήθησαν και ερήμωσαν την Ήπειρο και μετέφεραν τους πληθυσμούς –όσους επέζησαν– στα σκλαβοπάζαρα της Ρώμης. Ακριβώς το ίδιο έπραξαν και οι αντάρτες.

Μετά την ήττα τους, τον Σεπτέμβριο του 1948, από τον κυβερνητικό Στρατό, μετέφεραν συλλήβδην και βιαίως τους κατοίκους της Μουργκάνας στις «*Λαϊκές Δημοκρατίες*», για να δουλέψουν και να θεμελιώσουν το σοσιαλισμό! Και να επιστρέψουν στην Ελλάδα με την κόκκινη σημαία. Έτσι ο Γ.Γ. του ΚΚΕ Γ. Σιάντος είχε δηλώσει: «*Εμείς δεν θα καταθέσουμε τα όπλα ούτε σε 40 χρόνια!*» Μεταξύ των απαχθέντων και ο υποσημειούμενος, ηλικίας τότε 4 ετών.

Αλλά όλα αυτά θα διαβάσει ο

αναγνώστης στο βιβλίο του Σωτήρη Δημητρίου. Κι είναι, θα έλεγα, ευτύχημα η αφήγηση της μητέρας του συγγραφέα, που περπατάει προς τα 100 χρόνια και πρόλαβε να αποθέσει στο χαρτί ό,τι πλημμύριζε την καρδιά της. Έτσι η αφηγήτρια καταθέτει εκείνο που την πονάει. Και διερωτάται: «*Τι σόι αντάρτικο, τι σόι καθεστώς ήταν αυτό που σκότωναν τον πρόεδρο, δάσκαλο, αγροφύλακα. Ποιος γάηταν στην κορυφή. Οι τσιομπαναράιοι, οι μπιστοικοί που δεν ήξεραν ούτε άλφα;»*

Την εξήγηση την παρέχει ο σκληρός κομμουνιστής Γιάννης Μανούσακας στο βιβλίο του *Ακροναυπλία*: «*Έτσι έμπαινε η αρχή να μην βασανίζουμε το μυαλό μας, να μην σκεφτόμαστε. Αυτό το καθήκον ανήκε στην ηγεσία. Εμείς μόνο να εκτελούμε...*».

Πριν κλείσω τη σύντομη αναφορά μου, ο πειρασμός δεν με αφήνει να μην αναφερθώ σ' ένα περιστατικό το οποίο, κάπως υπερηφάνως, εδημοσίευσε γνωστός καθηγητής. Κατά τη διάρκεια της εμφύλιας διαμάχης, κάποιος διανομέας της ΟΥΝΡΑ δεν έδωσε στον πατέρα του ένα σακάκι. Κάπως έτσι. Ε! Αυτό τον έκανε να μην ψηφίσει ποτέ Δεξιά... Θα σχολιάσω κάπως μελαγχολικά. Οι «*τραγωδίες του φλιτζανιού*», εφ' όσον τις επικαλούνται οι αριστεροί, είναι μείζονες του μακελειού που βίωσαν οι γυναίκες της Μουργκάνας...

Θα μπορούσα να κλείσω το μικρό μου πόνημα μ' έναν ακόμα έπαινο για τον Σωτήρη Δημητρίου που κάπου διάβασα και φρονώ ότι του ταιριάζει. Η ανταρσία του κατά του καθιερωμένου τρόπου γραφής, μας έδωσε μια πολύτιμη μαρτυρία, για κόσμους και εποχές που έχουν χάσει σχεδόν κάθε σύνδεσμο με την εποχή μας.

–ΑΝΤΩΝΗΣ Ν. ΒΕΝΕΤΗΣ
επίτιμος δικηγόρος